

â, î

1 Numai cu mărginirile specialistului nu se ajunge decât pînă la treptele de jos ale istoriei,

N. Iorga, *Generalități cu privire la studiile istorice* Iași, 1999, p. 191

2 Pînă în prezent nu s-a scris nimic solid asupra totalității limbii române.

B.P. Hasdeu, *Principie de lingvistică*, 1881, p. 12

Aceste litere, pînă la un punct același sunet, sînt de o importanță capitală pentru limba română, dar și pentru lingvistica europeană care se găsește încă într-o stare de confuzie. Împreună cu alte elemente determinante ale limbii române, ele sînt menite să contribuie la lămurirea unor aspecte nerezolvate din lingvistica europeană.

În primul rînd, nu se știe ce înseamnă *limbă* și ce este un *dialect*. Apoi, după peste 200 de ani de cercetări infructuoase, mai ales de către savanții occidentali, s-a rămas la nivel de concepte în ce privește *indo-europeana*, definită ca limbă mamă a graiurilor europene și indo-persane, *latina vulgară*, *limba barbară* din Europa antică ș. a.

În ce privește diferența dintre limbă și dialecte neclaritățile tronează. La **Gh. Constantinescu-Dobridor**, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, 1980) definiția pentru limbă este stufoasă și, după ea, rezultă că latina clasică nu era limbă, iar cea pentru *dialect* este nesatisfăcătoare, greoaie și neclară.

Eugen Coșeriu, considerat unul din reputații lingviști actuali, afirmă că *nu există diferență substanțială între limbă și dialect* "deci e vorba de nivelul considerării, nu de conținut. Conținutul, în dialect, este exact același ca și în limbă" ("Deșteptarea", nr.1/1997, p.3)

Exact același lucru spusese și în *Lingvistica integrală*, interviu cu **Nicolae Saramandu**, EFCR, 1996.

Afirmația nu corespunde realității.

Diferența dintre limbă și dialect este esențială: limba trebuie să aibă **organicitate interioară**, să-și formeze din resursele sale proprii cuvintele necesare pentru a-și îndeplini funcția primară, aceea de-a înlesni comunicarea între persoanele care o folosesc.

Pentru a putea îndeplini această funcție originală, ea trebuie să aibă **rădăcini proprii**, ceea ce nu e cazul pentru dialecte.

Nu există limbă fără rădăcini proprii, după cum nu există copac fără rădăcini proprii. Crengile fac parte din copac, dar nu sînt ele însele copac, pentru că n-au existență de sine stătătoare. Nu pot exista decît în subsidiarul copacului care le asigură hrana, existența.

Întocmitorii *Dex*. (*Dicționarul explicativ al limbii române*) au fost lipsiți de inspirație când au scris, de exemplu, la cuvîntul *Bancă* - Din it. *banca*, fr. *banque*, ca și la derivatele lui *Bancă*.

În realitate, aceste "crengi" n-au putut forma acest cuvînt (și derivatele sale) decît din rădăcina română **ban** = monedă, **vorbă existentă numai în română**, pentru care *Dex*. scrie **Et. nec.**

Bătătură (1 ograda țărănească; 2 îngroșare a pielii palmelor sau tălpilor) obținut din răd. românească *bat*, este dat din lat. *batitura* = **lovitură de ciocan**, atît! Ceea ce, trebuie să se recunoască, nu-i același lucru.

Franceza nu poate să formeze derivate din propriile ei cuvinte și este obligată să apeleze frecvent la cuvinte românești.

Etimologii români dau pe rom. *panaș* din fr. *panache*, dar franceza nu are *pană*, ci *plume*, de la care nu-l poate justifica pe *panache*. Nici din lat. nu-l pot aduce, pentru că rom. *pana* = lat. *pinna*, or *panaș* = mănunchi de pene (colorate), folosit ca podoabă cu care se împodobeau coifurile militarilor.

Deci fr. *panache* nu s-a putut forma decît de la rom. *pană/panaș*.

De asemenea, fr. are *sub/jug/er* (nu *sous/joug/uer!*), fără să aibă ca atare nici pe *sub*, nici pe *jug*, ambele românești, are *visqueux* fără să aibă pe *vîsc*. Din *gui* nu poate forma un adjectiv de felul lui *visqueux*.

Putem da zeci de astfel de exemple, dar ne oprim aici. Am voit numai să sugerăm ce înseamnă *limbă* (cu rădăcini proprii, din care-și obține cuvintele care o compun), și ce înseamnă *dialect*.

Pentru alte exemple a se vedea studiul introductiv.

Ce am ilustrat pentru franceză este valabil și pentru alte idiomuri europene.

Max Müller (*La science du langage*, Paris, 1867, p. 269) arată că les Aryens parlaient *un langage qui n'était encore ni le sanscrit, ni le grec, ni l'allemand, mais qui contenait les germes de tous ces dialectes* (subl. ns. G.G.). Aceasta este denumirea corectă pentru aceste mijloace de comunicare.

Și **Salomon Reinach** (*Les origines des Aryens*, Paris, 1892, p. 11) scrie: *sanscrita nu-i o limbă primitivă, e soră cu zendă, a căror mamă a dispărut* (subl. ns.)

Că nu putea să dispară, asta-i altceva. Oricum se recunoaște că avem a face cu dialecte, nu cu limbi, chiar dacă distincția pe care noi am făcut-o mai sus nu a fost proclamată ca atare.

Prof. **Jean-Claude Bouvier**, de la Universitatea din Aix en Provence, scrie în același sens ("Dacoromania", Jahrbuch für östliche Latinität, nr. 3/1975-1976, Freiburg/ München, p. 226): *Cela peut apparaître comme une boutade, mais c'est pourtant une vérité scientifique, les écarts par rapport au "modèle" roman sont souvent pour le roumain un moyen d'affirmer sa profonde romanité et, même, osons le dire, son hyper-romanité* (Poate apărea ca o glumă, dar este totuși un adevăr științific, deosebirile față de "modelul" roman sînt adesea pentru română un mijloc de a-și afirma profunda ei romanitate și, chiar, îndrăznim s-o spunem, **supra-romanitatea** sa), subl.ns.

Cum spuneam, fundamentale pentru stabilirea originarității limbii române sînt și sunetele pe care le grafiam (bine?, rău?):

â, î, ă, ș, ț,

Sînt sunete ale limbii naturale. Unele din acestea s-au păstrat în graiurile occidentale în grafii specifice. Pe **â** și **î** le-au pierdut toate acele graiuri.

De regulă pe **â** l-au convertit în **a**, iar pe **î** l-au trecut la **i**.

Trebuie să ne manifestăm părerea de rău că în privința literelor **â, î** n-am putut folosi regulile Academiei Române. În opinia noastră aceste reguli reprezintă o eroare, nu *un act de restituire națională*, cum s-a afirmat, ci un act antiistoric și antiștiințific ordonat din neștiință, în pofida realității, pentru care nu există acoperire logică și științifică.

Să ne explicăm.

Din păcate pentru Limba Română, ca și pentru vorbitorul ei, Poporul Român, ultimile trei reforme ale ortografiei Limbii Române au fost ordonate, în necunoștință de istoria reală a Limbii Române, pe criterii sentimentale, care nu se vădesc totdeauna un sfetnic bun.

Nimeni nu și-a pus întrebarea de ce Conte **d'Hauterive** (sec. XVIII), **Felix Colson**, **Timotei Cipariu**, **Petru Maior** ș.a. consideră că *Limba Română este mama Latinei*, de ce **Walter Hoffmann** (1842) scrie că *Limba Română este atît de armonioasă și bogată că s-ar potrivi celui mai cult popor pe Pămînt*, de ce **Jacques Goudet** afirmă că *Româna este piatra unghiulară a întregii lingvistice Romanice*, de ce **Jean-Claude Bouvier** arată că *Româna este mai Romană decît Latina* etc.

În altă ordine de idei, **Ferdinand de Saussure** (*Cours de Linguistique générale*, p. 19) susține că *problemele fundamentale ale lingvisticii își așteaptă încă soluția* și atrage atenția că *limba nu este o entitate în sine și că nu există decît în subiecții vorbitori iar, mai departe, limba este o instituție socială*, care numai într-un regim de dictatură poate fi acaparată ca proprietate a unui grup restrîns de indivizi: nici astăzi poporul nu spune **eu**, ci **io**, nu **sunt**, ci **sînt**, nu **fricție** (o aberație academică), ci **frectie** etc.

Cum am demonstrat în revista "GETICA", Româna este o limbă **arhaică**, singura **limbă naturală** din Europa, de fapt așa-zisa **indo-europeană comună** pe care savanții o caută, în zadar, de peste 200 de ani. Toate celelalte idiomuri sînt artificiale, creații recente ale unor savanți mai mult sau mai puțin inspirați (v. privitor la franceză și studiul introductiv).

Orice decizie privitoare la scrierea Limbii Române trebuie să nu dăuneze recunoașterii caracterului său **străvechi**.

Louis de la Vallée Poussin (*Histoire du monde. Indo-européens et Indo-iraniens. L'Inde jusque vers 300 av. J.C.*, Paris, E. de Boccard, 1936, p. 9) scrie: *Vom presupune deci, împreună cu F. de Saussure* (*Mémoire sur*

le système primitif des voyelles dans les langues indo-européennes, 1878-1879), lucrare care reprezintă punctul de plecare pentru lingvistica actuală, că ***l'indo-européen possédait une certaine voyelle mal déterminée, susceptible de se confondre avec a et avec i*** (indo-europeana posedă o anumită vocală, insuficient determinată, susceptibilă să fie confundată cu a și cu i.)

Ei bine, numai Limba Română posedă o astfel de vocală: este vorba de **â (i)**.

Așa-zisa indo-europeană la care se referă savantul francez ar fi trebuit să existe cu circa cinci - șase milenii în urmă, înainte de începutul *roirilor* popoarelor zise indo-europene din *Spațiul Primordial*, cel Carpatic.

După părerea noastră, păstrarea unei mărci de o atare vechime, de care numai Limba Română dispune, ca **limbă primordială** a Europei, este esențială pentru adevăr, pentru istoria științei, dar și ca act de recunoaștere a caracterului original al Limbii Române. O logică elementară spune că nu se poate renunța la acest însemn de vechime sub nici un cuvânt

Se pare că lingviștii n-au observat că numai Româna are **â**, că numai în Română acest semn se schimbă în timpul flexiunii cuvintelor:

â « a și respectiv **î « i**

Nu ne referim la **î** inițial care devine **i** (în/din, între/dintre, împotriva/dimpotriva, înadins/dinadins, întâi/dintâi etc) sau rămâne ca atare **î**, ci numai la ceea ce se-ntâmplă în interiorul cuvintelor.

În acest caz, limba concepută de țărani analfabeți cu cca. cinci-șase milenii în urmă este foarte precisă.

Astfel găsim numai interschimbarea **î « i**

Exemple:

- 1) cuvînt / cuvinte, cuvîntel
- 2) sfînt / sfînțenie, a sfînți, sfînte etc.
- 3) vînată / vînete
- 4) a vînde / vînzare, vînzător
- 5) veșmînt / veșmînte etc

sau numai interschimbarea **â « a**

Exemple:

- 1) a **sta** / **stâ**nd, **stâ**nă, **stâ**ncă (în *Dex.* ultimele două sînt date cu Et. nec. pentru că s-a scris stîină, stîncă, ceea ce maschează etimonul)
- 2) țăr**an** / țăr**â**nă
- 3) m**â**nă / m**an**ual, m**an**uscris, m**an**operă
- 4) ră**m**âne / ră**ma**s, rem**an**ent
- 5) cre**z**are / cre**z**ând etc.

Realitatea indubitabilă că Limba Română este matca din care provin diferitele graiuri europene care au pierdut sunetul **â(i)** este și ea atestată de această regulă.

Niciodată **î** din așa-zisa indo-europeană, în realitate din Română străveche, nu a dat în alte limbi decît **i**.

Exemple:

1) Rom. vînt	Sued. vînd
	Dan. vînd
	Mhd. wînt (germ. medie de sus)
	Engl. wînd
	Sp. viento

2) Rom. **vîsc** Isl.veche **visk**
Ahd. **wisc** (germ. veche de sus)
Engl. **whisk**
Mhd. **wisch**

3) Rom. **vîscos** Fr. **visqueux**
It. **viscoso**
Sp. **viscoso**

4) Rom. **strîngere** Ital. **stringere**

Totdeauna **â** din așa-zisa i-e, în realitate din Româna străveche, a dat în alte limbi **a**.

Exemple:

1) Rom. a **mânca** Fr. **manger**
It. **mangiare**
Sp. **manducar**

2) Rom. **mâncare** Fr. **manger**
It. **mangiare**
Sp. **manjar**

3) Rom. **mână** Fr. **main**
It. **mano**
Sp. **mano**

4) Rom. **mâneacă** Fr. **manche**
It. **manica**
Sp. **manga**

5) Rom. **mâner** Fr. **manche**
It. **manico**
Sp. **manija**

6) Rom. **mâine** Fr. (de)**main**

It. (do)mani

Sp. mañana

7) Rom. pânțece Fr. panse

It. pancia

Sp. panza

Pentru a ilustra ce consecințe poate antrena scrierea defectuoasă a Limbii Române, vom prezenta un caz care se poate înmulți.

În lista sa de cuvinte *curat albaneze în limba română* (v. studiul 4) **Hasdeu** scria **pă**riu în loc de **pî**riu.

Dacă l-ar fi scris în spiritul limbii române, analitică și sintetică, singura limbă cerebrală din Europa, concepută pe familii logice de cuvinte, confuzia nu s-ar fi putut face pentru că originea română a lui pî/rîu apare cu toată evidența: **pi, pî** (cu alternanța menționată **i** « **î**) poartă în limba română (nicicum în albaneză) înțelesul de **micime**.

Să-l ilustrăm în contextul limbii:

pic

picătură

picătoare

picuș

picura

pici

picoti

pigmeu

piguli

pisa

piscoi (om mic)

pistrui

piti

pitic

pitula

pitulice

pițigoi

piui

pîlc

pîlpîi

pîrgă

pîrgui

pîrleaz

pîs etc.

Din pi(**pî**) = mic + **rîu** = **pîrîu** (rîu mic).

Acest mod de construcție analitică a cuvintelor este propriu limbii române și nu l-am găsit în alte idiomuri. Albanezul **përrua** = rîu (v. *Dex* și **I.I. Rusu**), nu figurează în *Dicționarul explicativ al graiului albanez*, ediția 1980. Dacă această formă ar fi reală, nu poate fi decât o relictă diformă a cuvîntului românesc.

Receptarea lui **î** în alte graiuri, s-a făcut după regula enunțată **î** « **i** (v. *Dictionnaire des idiomes romans du midi de la France*, vol. III, p. 365 și 370: Prov. **riu** (riou, rieu), Cat. **riu**, It. **rio**, Port. **rio**, Sp. **rio** etc.

Pentru rațiunile prezentate foarte pe scurt mai sus nu se poate scrie sfânt, vânt, vânzător etc. ceea ce ar masca vechimea multimilenară a limbii Române și ar face din Română, **limba primordială**, o limbă derivată, ceea ce în nici un fel, pe căile adevărului, nu se poate proba.